

DOKUMENTUM

A gyulafehérvári határozatok

(értékelt változat)

Nevezetes nappá vált 1918. december 1-je a románok számára: Gyulafehérváron, a „vármezőn” tartott hivatalos nagygyűlésen – Gheorghe Pop de Băsești elnökle mellett – 1228 küldött kimondta Erdély egyesülését a Román Királysággal. (Mindez román katonai biztosítás mellett történt!)

A gyulafehérvári határozatok I. pontja így fogalmaz: „Erdély, a Bánát és Magyarország összes románjainak meghatalmazott képviselői 1918. november 18. (december 1-jén) nemzetgyűlésbe gyűlve Gyulafehérvárt, kimondják a románoknak s az általuk lakott területeknek egyesülését Romániával. A nemzetgyűlés külön is kijelenti a román nemzet elidegeníthetetlen jogát a Maros, Tisza és Duna között elterülő egész Bánátra.”

II. pont az unió kimondását kiegészíti a következő megállapítással: „A nemzetgyűlés az általános választói jog alapján választandó alkotmányozó gyűlés összeüléseiig, ideiglenes autonómiát tart fenn e területek lakosai számára.”

A III. pont az új államstruktúra alapelveit 6 pontban részletezi.

Az 1. pont szerint: „Teljes nemzeti szabadság az együtt lakó népek számára. Mindenik népnek joga van a maga neveléséhez és kormányzásához saját anyanyelvén, saját közigazgatással, saját kebeléből választott egyének által. A törvényhozó testületekben és az ország kormányzásában való részvételre minden nép népességének számarányában nyer jogot.”

A 2. pont az egyházakról és felekezetekről szól: „Egyenlő jog és teljes felekezeti autonóm szabadság” illeti meg valamennyit.

A 3. pont szerint általános, közvetlen, egyenlő, titkos, „községenkénti, proporcionális [arányos] választói jog” illeti meg a 21. életévet elért honpolgárokat, a községi, megyei és törvényhozási képviselő-választásoknál.

A 4. pont demokratikus elvi fogalmazású: „Korlátlan sajtó, gyülekezési és egyesülési jog: minden emberi gondolat szabad terjesztésére.”

Az 5. pont radikális agrárreformot helyezett kilátásba. Első lépésként birtokösszeírást tartott szükségesnek, majd kilátásba helyezte a hitbizományok megszüntetését és a latifundiумok „szükség mértékében” történő csökkentését. A földműveseknek lehetővé kell tenni, hogy „maguknak legalábbis olyan nagyságú birtokot (szántót, legelőt, erdőt) szerezhessenek, amelyet családtagjaikkal együtt megművelhessenek”. Az agrárpolitika vezérfonala „egyfelől a szociális kiegyenlítés előmozdítása, másfelől a termelés fokozása”.

A 6. pont az ipari munkásság részére ugyanazokat a jogokat kívánta biztosítani, mint amelyeket „a legelőrehaladottabb nyugati ipari államokban” már törvénybe iktattak.

A határozatok IV. szakasza leszögezte: „A nemzetgyűlés kifejezi azt az óháját, hogy a békekongresszus meg fogja valósítani a népek közösségét oly formán, hogy jogosság és szabadság legyen biztosítva nagy és kis nemzetek számára egyaránt, s jövőre ki legyen zárva a háború, mint a nemzetközi viszonyok rendezését szolgáló eszköz.”

A V. szakaszban a jelen nemzetgyűlés románjai „üdvözlik bukovinai testvéreiket, akik felszabadultak az Osztrák–Magyar Monarchia járma alól, s egyesültek a román anyaországgal”.

A határozat VI. szakaszában a nemzetgyűlés „szeretettel és lelkesedéssel üdvözli” a monarchia leigázott nemzeteit; név szerint említi a cseh–szlovákokat, a jugoszlávokat, a lengyeleket és ruténeket.

A VII. szakaszban a nemzetgyűlés „alázattal hajlik meg azoknak a hős románoknak az emléke előtt, akik a háborúban vérüket ontották eszményünk megvalósításáért, halált halván a nemzet szabadságáért és egységéért”.

A VIII. szakaszban a nemzetgyűlés hálája még „csodálattal” is társul a szövetségesek iránt, „amelyek egy évtizedek óta háborúra készülő ellenség ellen folytatott nagyszerű és macacs küzdelmek árán, megmentették a civilizációt a barbarizmus körmei közül”.

Végül a gyulafehérvári határozatok IX. szakaszában a nemzetgyűlés kimondja egy román „nagy nemzeti tanács” megalakítását.⁵

A gyulafehérvári nagygyűlés résztvevői a határozatok megvalósítására egy Nagy Nemzeti Tanácsot (Marele Sfat Național) választottak, amely 1918. december 2-án átruházta jogait egy 15 tagból álló bizottságra. A terület igazgatását a Kormányzótanácsra (Consiliul Dirigent) bízta, mely Nagyszeben székhellyel, Iuliu Maniu elnökletével kezdte meg működését.

A Kormányzótanács hódoló táviratot, majd küldöttséget menesztett Bukarestbe: I. Ferdinánd király ünnepélyes keretek között fogadta a delegációt, és vette át 1918. december 10-én az egyesülést kimondó gyulafehérvári határozatokat. A román ortodox politikai szempontoknak megfelelően az uralkodó a gyulafehérvári határozatok teljes szövegének törvénybe iktatását viszont nem kezdeményezte. Helyette I. Ferdinánd törvényerejű rendelet kibocsátását rendelte el, amelybe kizárólag az került bele, hogy „az 1918. december 1-jén tartott gyulafehérvári gyűlés határozatába foglalt területek egyszer s mindenkorra egyesülnek a Román Királysággal”.

E rendeletet a román kormány minisztertanácsa hivatalos jegyzőkönyvben rögzítette, amelyet Ion Brătianu kormányfő látott el kézjegyével. A törvényhozás ezt változtatás nélkül becikkelyezte: 1918. december 13-án, a román hivatalos közlönyben a 3631. számon jelent meg.

A román parlament ezzel egyidejűleg egy másik törvényt is elfogadott (3632. számú), melynek 1. §-a kimondta: a közigazgatási hivatalok vezetésére Erdélyben és a Partiumban egyedül a Kormányzótanács jogosult. Kivette viszont a tanács hatásköréből a nemzetbiztonságilag fontos területeket, így a külügyi, hadügyi, közlekedésügyi (vasút, posta, távírdák, távbeszélő állomások), az állambiztonsági szervek és az állami kölcsönök folyósításával foglalkozó hitelintézeteket. Ezek irányítása a központi kormány kezébe ment át. A kisebbségi oktatást továbbra is az egyházi iskolák keretében biztosították. Ez a közjogi állapot 1920. április 4-ig állt fenn.

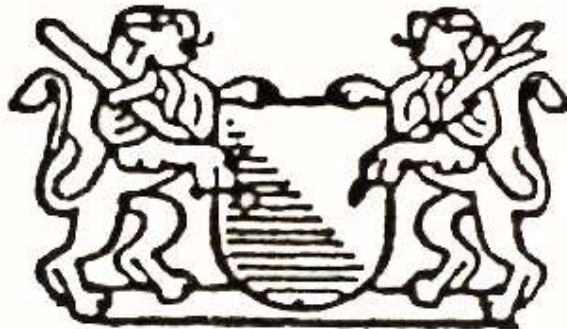
A magyar Károlyi-kormánytól nem volt idegen a realitásoktól való elrugaszkodás sem. Az Országos Propaganda Bizottság címet viselő kormányhivatal 1918. december 17-én azt jelentette, hogy az 1918. december 1-i gyulafehérvári román nemzetgyűlés Erdély elcsatolását kimondó határozataival szemben ellenvélemény is létezik. Nevezetesen az akkor Szolnok-Doboka vármegyéhez tartozó (ma Szilágy megyei) Nagyilonda községben sokan a határozatokkal nem értnek egyet. (1910-ben a falu 1167 lakosából 661 román és 445 magyar volt.) A propagandajelentés szerint ennek oka, hogy a községben „föls számmal vannak olyanok”, akik „közvetlenül ismerik a bojár uralmat, amelyet lényegesen rosszabbnak tartanak a magyar oligarchák elnyomásánál is”. A jelentés szerint a kiküldött „román agitátorok a nép előtt csak Nagyromániáról beszélnek, de a földosztásról hallgatnak. A nép azonban tudja, hogy a ma-

⁵ A gyulafehérvári egyesülési határozatok szövegét közli Mikó Imre: *Huszonkét év*. Studium, Budapest, 1941, 265–271. o.

gyar kormány földhöz fogja juttatni a magyar parasztot, s így gyakorta felveti a román agitátorok előtt a földkérdést”.⁶ Elszigetelt véleményről tanúskodtak e sorok!

Kétségtelen, hogy a gyulafehérvári határozatok egyértelműen ellentmondanak a Jászi Oszkár-féle, a románoknak államszövetséget ajánló, svájci kantonszerű koncepcionális megoldásnak. Az Erdélyi Nemzeti Tanács is kitérte kapuit, és 1918. december 17-én egyesült a konzervatív nemzeti színezetű Székely Nemzeti Tanáccsal, s ettől kezdve Erdélyi Magyar–Székely Nemzeti Tanácsnak is nevezte magát. Az egyik legjelentősebb politikai akciójukra 1918. december 22-én Kolozsváron került sor, amikor nagygyűlés keretében tiltakoztak a december 1-jei gyulafehérvári gyűlés határozatai ellen.

A nemzetközi politika azonban áthúzta a magyar szándékokat, jórészt szertefoszlott minden Kárpát-medencei történeti-területi örökség. A magyar béke delegáció gr. Apponyi Albert vezetésével 1920 januárjában utazott ki Párizsba. A békeszerződés tervezete 14 részből állt, lényegében az 1. világháború alatti titkos szerződésekben kialakult feltételek szellemében, melyeket az 1919 tavaszára kialakult demarkációs vonalak némi módosításával véglegesítettek. A szerződés aláírására magyar részről 1920. június 4-én, a versailles-i királyi palotát övező park melléképületének számító Nagy Trianon nevű kastélyban került sor. A békeszerződés ratifikálása Magyarországon 1920. november 13-án, életbeléptetése 1921. július 26-án kezdődött meg az 1921. évi XXXIII. tc. rendelkezéseinek megfelelően.

⁶ Az Országos Propaganda Bizottság 1918. december 17. jelentése. MNL, M. N. K 40. 1918. IX. 1027.